

2. Vyloučení nerozlučitelnosti, jednoty a „bonum fidei“

ICLIC. PAVEL KOPECKÝ
soudce DCS v Brně

A. Vyloučení podstatné vlastnosti manželství: jednoty

Pojem: Podstatnou vlastností manželství je **jednota** (kán. 1056), která zahrnuje manželské společenství života ve své kvalitativní neboli intenzivní dimenzi. Znamená sdílení všeho, co tvoří náš život, přičemž takové sdílení je reálně možné uskutečnit jen s jednou osobou. Ve svém vnitřním aspektu se odráží jako dobro věrnosti, která je definována jako vzájemná věrnost vyplývající z vlastnosti jednoty. Pro uskutečnění jednoty se předpokládá, že manžel vázaný manželským svazkem nezamýšlí uzavřít jiné manželství nebo mít poměr s jinou osobou, nýbrž věrně plní své manželské povinnosti. Proto vylučuje podstatnou vlastnost jednoty, (též věrnosti), kdo upírá manželovi výlučné právo na manželské úkony. Jinými slovy: Kdo si vyhrazuje právo na intimní styky s jinými osobami a vylučuje povinnost výhradního vztahu k vlastnímu partnerovi. Naopak nevylučuje věrnost v právním smyslu, kdo předvídá mimomanželské vztahy buď kvůli vlastní slabosti, nebo z rozhodnutí vůle. Mimomanželské vztahy, které jsou často ovocem slabosti, samy o sobě nejsou ještě důkazem odmítnutí věrnosti, pokud kontrahent nevyloučil tento závazek ještě před uzavřením manželství.

Předpokládá se, že vyloučil závazek jednoty/věrnosti:

- 1) Kdo při rozhodování mezi dvěma možnostmi, tj. buď zanechat jiných vztahů nebo zanechat manželství, raději by vzdal manželství.
- 2) Kdo uzavírá sňatek s úmyslem, že neopustí milenku anebo považuje za povinnost udržovat poměr s jinou osobou.
- 3) Kdo považuje za nemožné zachovávat věrnost, kterou požaduje církev, nebo ještě hůře, jestliže si vyhrazuje udržování poměru s jinou osobou na znamení odporu vůči nauce církve.
- 4) Kdo vyloučí věrnost oboustranným formálním úkonem nebo podmínkou, že by jinak manželství neuzavřel.
- 5) Kdo při uzavírání sňatku je poután jinými vztahy a odmítá je zanechat, nebo odmítá napravit nezřízený život nebo je nucen vzít si osobu, kterou nemiluje.
- 6) Kdo bezprostředně před nebo po uzavření manželství pěstuje intimní vztahy s jinými osobami.
- 7) Kdo považuje zhýralost a bezuzdnost za svoje nezczitelné právo.

Z tohoto hlediska je také neplatné manželství muže, který se žení buď s úmyslem, nebo pod podmínkou, že se žena bude oddávat prostituci z výdělečných cílů.

Nejen vyloučení práva a povinnosti na věrnost, ale také nezpůsobilost je převzít, může být důvodem neplatnosti, a to tím spíše jestliže tuto nezpůsobilost zapříčiňuje vážná psychosexuální anomálie, která byla prokázána vědeckým posudkem odborníků. Pak se případ stává předmětem kánonu 1095.

Za důkaz popření věrnosti může sloužit: doznání simulanta učiněné před krizovým stavem, potvrzené hodnověrnými svědky, příčina, která byla motivem přetvářky, okolnosti, které manželství buď předcházely, nebo ho provázely, nebo z něho vplynuly.

B. Vyloučení nerozlučitelnosti

Pojem: Jinou podstatnou vlastností manželství je nerozlučitelnost (kán. 1056). U pokřtěných je nerozlučitelnost posílena silou svátosti: *bonum sacramenti*.

Nerozlučitelnost rozlišujeme na

- vnitřní (*indissolubilitas intrinseca*), která pro povahu manželského souhlasu je absolutní, neboli manželé nejsou způsobilí na základě svého dřívějšího rozhodnutí k nerozlučitelnému manželství později zrušit manželství rozvodem; pro splnění charakteru vnitřní nerozlučitelnosti je třeba, aby uzavřené manželství bylo *ratum et consummatum*.
- vnější (*indissolubilitas extrinseca*), která znamená, že příslušná církevní autorita ve výjimečných případech může rozloučit platně uzavřené i kanonické manželství, a to buď *ratum et non consummatum* nebo *consummatum et non ratum* – tedy nesvátostné.

I když i nevěřící jsou poutáni poutem stálosti manželství na základě božského a přirozeného práva, křesťané jsou vázáni touto nerozlučitelností ještě na základě svátosti, která činí z manželství obraz a účast na nerozlučitelné jednotě Krista s církví.

Vyloučení nerozlučitelnosti manželství, tj. vůle přetrhat pouto, působí vždy neplatnost manželství. U nerozlučitelnosti není rozdíl, jako při vyloučení věrnosti nebo dětí, mezi povinností a jejím plněním, mezi právem a jeho užíváním. Za určitých okolností může existovat manželství bez věrnosti a bez dětí, ale nemůže existovat manželství bez nerozlučitelnosti, protože manželskou smlouvou si manželé předávají oboplnou vzájemnost navždy. Nerozlučitelnost je proto nepostradatelným prvkem existence manželství. K podstatě nerozlučitelnosti nepatří neporušit soužití, ale nezrušit svazek. Něco jiného je úmysl proti nerozlučitelnosti a něco jiného je vůle opustit partnera a přitom zachovat svazek.

Nerozlučitelnost vylučuje:

1. Kdo je rozhodnut uzavřít jen manželství „na zkoušku“, které pak za určitých okolností zruší, aby zase byl plně svobodný.
2. Kdo se pokouší docílit rozvodu a rozvázání manželského svazku s úmyslem, že uzavře další manželství.
3. Kdo si chce vyhradit možnost docílit církevní rozloučení manželství podvodnými prostředky.

Předpokládá se, že ti, kteří pozitivním úkonem vůle se pokoušejí o rozvod, nezamýšlejí pouhé odloučení – *separatio* – které by ponechalo nenarušený manželský svazek, nýbrž se chtějí osvobodit od pouta, které je váže k partnerovi. I prosté předsevzetí se rozejít, jestliže manželství nebude mít šťastný výsledek, může vytvořit důkaz pro vyloučení nerozlučitelnosti jen tehdy, když se zamýšlelo zrušení svazku, ale nezamýšlelo se jen zrušení soužití. Všeobecná vůle žádat rozvod nebo předsudky proti nerozlučitelnosti, pokud se nestanou pozitivním úkonem vůle, nečiní smlouvu neplatnou. V tomto smyslu i ten nejpřesvědčenější stoupenec rozvodu může uzavřít platné manželství, pokud nehodlá ve svém manželství prosazovat a aplikovat své zásady. Stoupenec rozvodu kdysi namlouvali snoubencům, že bezpečně dosáhnou rozsudku o neplatnosti manželství, jestliže předem učiní písemné prohlášení napadající nerozlučnost. Takové prohlášení samo o sobě nebylo ještě dostačujícím důkazem. Pro prokázání vady v souhlasu není nezbytná výslovná vůle, stačí, že vyplývá z celku: totiž vůle toho, kdo v sobě udržuje přesvědčení, že se bude moci rozvést a toto přesvědčení jej neopustilo ani ve chvíli uzavírání sňatku.

Neplatným činí manželství výhrada nebo podmínky rozbít manželské pouto, pokud byly v rozporu s podstatou manželství, když šlo např. o podmínku do budoucnosti – *conditio de futuro resolutive* – která činí manželství neplatným hned při svém vzniku. Více viz kánon 1102, § 1. Jestli se vyloučí nerozlučitelnost ve formě podmínky, jedná se o vadu v souhlasu. Kdo uzavírá manželství, které považuje za nerozlučitelné nebo si myslí, že je rozlučitelné, dává platný souhlas (mimo případ, že tento omyl determinuje vůli k uzavření manželství, kán. 1099 CIC). Tedy nedává jej ten, kdo jej uzavírá jen v takovém případě, že je rozlučitelné.

Př.: Veronika, katolička, uzavírá manželství s Pavlem, evangelikem, s dovolením ke smíšenému sňatku. Pavel si teoreticky myslí, že manželství je rozlučitelné. Manželský souhlas však projeví oba řádně bez jakékoliv podmínky anebo výhrady. Souhlas je platný. Pavel s Veronikou uzavřel řádné nerozlučitelné manželství. Jeho mínění o rozlučitelnosti manželství je „jednoduchý omyl“, který totiž při svatbě zůstal jen v rozumu a nepřešel do rozhodnutí vůle. Jiné by bylo, kdyby Pavel dával souhlas s tím úmyslem, že chce uzavřít jen rozlučitelné manželství. Tehdy by to nebyl jednoduchý omyl, ale nedostatek platného souhlasu pro vyloučení podstatné vlastnosti manželství.

Při poučování stran před sňatkem – ať jsou obě katolického nebo smíšeného, případně rozdílného náboženství, je třeba výslovně a důkladně se zmínit o cíli a o podstatných vlastnostech manželství, které ani jedna strana nesmí vyloučit. Obsah úmyslu, který je v rozporu s nerozlučitelností, se všeobecně ujasňuje těmito výrazy: „pomýšlel jsem na takové rozloučení, které by mi vrátilo svobodu“, „chtěl jsem být zase zcela svobodný“, „chtěl jsem být zase bez jakéhokoliv závazku vůči partnerovi“, „pomýšlel jsem se s ním rozejít tak, jakoby manželství nebylo nikdy existovalo“, „měl jsem v úmyslu uzavřít manželství jen na zkoušku“.

Časté příčiny vyloučení nerozlučitelnosti jsou tyto:

- nedostatek svobody při vyjádření souhlasu kvůli nahnanému strachu.
- světské chápání života a především manželství.
- nedostatek lásky vůči druhé straně.
- předtucha špatného manželství z důvodu bouřlivého zasnoubení.

Láska ke snoubenci nebo snoubence a popírání nerozlučitelnosti se těžko dají sloučit. I pro vyloučení nerozlučitelnosti je důkazem doznání simulanta. Ale musí se prokázat, že bylo učiněno tehdy, když ještě nebylo manželství v krizi a musí být prokázáno hodnověrnými svědky. Dále to mohou být příčiny vyloučení a okolnosti, které manželství předcházely nebo je provázely nebo z něho vyplynuly.

Literatura:

CIC/1983

Bersini – „Manželské právo“, str. 67-69

Krajčí – „Velké tajemstvo“

Tondra – „Morální teologie II“

Duda – „Katolické manželské právo“